

HELŚIŃSKA FUNDACJA PRAW CZŁOWIEKA
HELSINKI FOUNDATION for HUMAN RIGHTS

RADA FUNDACJI

Halina Bortnowska-Dąbrowka

Janusz Grzelek

Michał Nawrocki

Marok Antoni Nowicki

Teresa Romer

Stefan Starczewski

ZARZĄD FUNDACJI

Prezes: Danuta Przywara

Wiceprezes: Jerzy Ciemniewski

Sekretarz: Adam Bodnar

Skarbnik: Elżbieta Czyż

Członek Zarządu: Janina A. Kłosowska

Warszawa, 26 lipca 2011 r.

2283/2011/AB/MM

Szanowny Pan
 Piotr Zientarski
 Przewodniczący Komisji
 Ustawodawczej Senatu RP
 Ul. Wiejska 6
 00-902 Warszawa

Wielce Szanowny Panie Przewodniczący,

W odpowiedzi na pismo Przewodniczącego Komisji Ustawodawczej Senatu RP z dnia 12 lipca 2011 r., przesłane w związku z podjęciem prac nad inicjatywą ustawodawczą w zakresie ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (druk senacki 1257), Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie zaprezentować swoje stanowisko odnośnie planowanej treści art. 1 pkt 1, art. 1 pkt 2 oraz art. 2 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego.

Ustawa o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego (dalej także: ustawa o zmianie k.p.c.) przewiduje w art. 1 pkt 2 dodanie do ustawy z dnia z dnia 17 listopada 1964 r. – Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. 1964 nr 43, poz. 296 ze zm., dalej także: k.p.c.) art. 401², umożliwiającego żądanie wznowienia postępowania, gdy taka potrzeba będzie wynikać z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską. Projektowany art. 401² poszerza ustawowe podstawy wznowienia postępowania cywilnego ponad okoliczności przewidziane w art. 401, 401¹ oraz 403 k.p.c. Obecnie wznowienie postępowania jest możliwe z powodu tzw. przyczyn nieważności wskazanych w art. 401 k.p.c., z powodu tzw. przyczyn restytucyjnych wskazanych w art. 403, a także – stosownie do art. 401¹ k.p.c. – w przypadku, gdy Trybunał

Konstytucyjny orzekł o niezgodności aktu normatywnego z Konstytucją, ratyfikowaną umową międzynarodową lub z ustawą, na podstawie którego zostało wydane orzeczenie. Katalog podstaw wznowienia postępowania cywilnego, podobnie jak w przypadku pozostałych ustaw procesowych, ma charakter zamknięty.

Oceniając ustawowe uregulowanie podstaw wznowienia postępowania należy w pierwszej mierze wskazać, że postanowienia art. 401¹ k.p.c. nawiązują do standardu wznowienia postępowania wyznaczonego przez art. 190 ust. 4 Konstytucji RP, zgodnie z którym *„Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego o niezgodności z Konstytucją, umową międzynarodową lub z ustawą aktu normatywnego, na podstawie którego zostało wydane prawomocne orzeczenie sądowe, ostateczna decyzja administracyjna lub rozstrzygnięcie w innych sprawach, stanowi podstawę do wznowienia postępowania, uchylecia decyzji lub innego rozstrzygnięcia na zasadach i w trybie określonych w przepisach właściwych dla danego postępowania”*. Jak wynika z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, *„wznowienie postępowania” o którym mowa w art. 190 ust. 4 Konstytucji RP jest pojęciem autonomicznym, konstytucyjnym, nie mającym tak technicznego charakteru (z uwagi na brak regulacji przesłanek na poziomie konstytucyjnym) jak pojęcie „wznowienia”, jakim posługują się poszczególne procedury regulowane ustawami zwykłymi”¹*. Możliwość wznowienia postępowania, w okolicznościach wskazanych w art. 190 ust. 4 Konstytucji, ujęta jako *„podmiotowe, konstytucyjne prawo uprawnionego”*, ma prowadzić do ponownego rozpoznania sprawy rozstrzygniętej na podstawie przepisu niezgodnego z Konstytucją RP w sposób zgodny z wartościami i zasadami konstytucyjnymi². Brak jest natomiast uprawnienia o charakterze publicznego prawa podmiotowego w odniesieniu do innych podstaw wznowienia postępowania, a decyzja w przedmiocie wprowadzenia dodatkowych podstaw wznowienia postępowania pozostawiona jest swobodzie i uznaniu ustawodawcy zwykłego. Podstawy wznowienia postępowania, uregulowane w poszczególnych ustawach procesowych różnią się co do możliwości wzruszenia prawomocnego rozstrzygnięcia, co wynika z faktu, że znaczenie pojęcia *„wznowienie postępowania”* kształtowane jest przez ustawodawstwo zwykłe, na użytek konkretnych ustaw procesowych³. Podstawy wznowienia postępowania wskazane w

¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 marca 2004 r., sygn. SK 53/03, publ. Dz. U. 2004, nr 43, poz. 410, również Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 października 2004 r., sygn. 1/04, publ. Dz. U. 2004, nr 237, poz. 2384.

² Por. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 października 2004 r., sygn. 1/04, publ. Dz. U. 2004, nr 237, poz. 2384.

³ Por. Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 2 marca 2004 r., sygn. SK 53/03, publ. Dz. U. 2004, nr 43, poz. 410.

ustawach procesowych należy interpretować ściśle.

W związku z zakazem rozszerzającej wykładni podstaw wznowienia postępowania, odnoszącym się także do okoliczności wskazanych w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego, w orzecznictwie⁴ oraz doktrynie⁵ powstały rozbieżności dotyczące możliwości wznowienia postępowania cywilnego w następstwie stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka w Strasburgu (dalej także: ETPC) naruszenia Konwencji o Ochronie Praw Człowieka i Podstawowych Wolności, sporządzonej 4 listopada 1950 r. w Rzymie (Dz. U. 1993, nr 61, poz. 284 ze zm., dalej także: Konwencja). Zagadnienie dopuszczalności wznowienia postępowania cywilnego po wyroku ETPC na podstawie obowiązujących przepisów procedury cywilnej stało się także przedmiotem wniesionej w 2010 r. do Trybunału Konstytucyjnego skargi konstytucyjnej o zbadanie zgodności art. 401 pkt 2 k.p.c. – w zakresie w jakim przepis ten pozbawia i nie reguluje możliwości wznowienia postępowania przed sądami krajowymi, pomimo wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka stwierdzającego naruszenie art. 6 Europejskiej Konwencji Praw Człowieka polegającego na pozbawieniu dostępu do sądu – z art. 45 w związku z art. 2, art. 8 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji RP⁶.

Zagadnienie dopuszczalności wznowienia postępowania cywilnego w oparciu o obowiązujące przepisy k.p.c. w związku z orzeczeniem przez ETPC naruszenia Konwencji rozstrzygnął dopiero Sąd Najwyższy w uchwale w składzie siedmiu sędziów z 30 listopada 2010 r., stwierdzając, że „*Ostateczny wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka, w*

⁴ W sentencji postanowienia Sądu Najwyższego z 19 października 2005 r., sygn. V CO 16/05, publ. Lex nr 176062, Sąd Najwyższy wskazał, że „*Nieważność postępowania stanowi podstawę skargi o wznowienie postępowania, jeżeli spowodowane zostało jedną z okoliczności, o których mowa w art. 401 pkt 1 i 2 k.p.c. Orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w Strasburgu nie stanowi żadnej z nich.*”. Odmiennie, w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 17 kwietnia 2007 r., sygn. I PZ 5/07, publ. OSNP 2008, nr 13-14, poz. 196, Sąd Najwyższy uznał, że „*Wyrok Europejskiego Trybunału Praw Człowieka uznający, że doszło do naruszenia prawa strony do rzetelnego procesu sądowego, gwarantowanego przez art. 6 ust. 1 Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności sporządzonej w Rzymie dnia 4 listopada 1950 r. (Dz. U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), może stanowić okoliczność uzasadniającą wznowienie postępowania z powodu jego nieważności (art. 401 pkt 2 k.p.c.), także wówczas, gdy postępowanie nie zakończyło się wyrokiem, lecz postanowieniem o charakterze formalnym.*”

⁵ Za dopuszczalnością poszukiwania podstawy do wznowienia postępowania cywilnego po wyroku ETPC stwierdzającego naruszenie praw zagwarantowanych w Konwencji w przepisach Kodeksu postępowania cywilnego opowiedzieli się E. Łętowska, *Korzystny dla skarżącego wyrok ETPCZ jako podstawa skargi o wznowienie postępowania. Głosa do postanowienia SN z 19.10.2005 r., V CO 16/05, EPS 2006/1*, str. 45 i n., A. Śledzińska – Simon, *Naruszenie prawa do sądu jako podstawa wznowienia postępowania cywilnego z powodu nieważności. Głosa do postanowienia SN z dnia 17 kwietnia 2007r., I PZ 5/07, EPS 2009/2*, s. 39 i n., a także P. Grzegorzyczek, *Skutki wyroków Europejskiego Trybunału Praw Człowieka w krajowym porządku prawnym*, PS 2006/6, str. 3 i n. Pogląd przeciwny wyraził m.in. T. Zembrzuski, *Wpływ wyroku ETPCz na dopuszczalność wznowienia postępowania cywilnego*, EPS 2009/2, s. 12.

⁶ Skarga konstytucyjna wniesiona przez Przedsiębiorstwo Produkcyjno-Usługowe POLPURE Sp. z o.o., przyjęta do rozpoznania pod sygn. SK 16/10.

którym stwierdzono naruszenie prawa do sprawiedliwego rozpatrzenia sprawy przez sąd, zagwarantowanego w art. 6 ust. 1 konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, sporządzonej dnia 4 listopada 1950 r. w Rzymie (Dz.U. z 1993 r. Nr 61, poz. 284 ze zm.), nie stanowi podstawy wznowienia postępowania cywilnego."⁷.

W związku z jednoznacznym rozstrzygnięciem przez Sąd Najwyższy braku możliwości wznowienia postępowania cywilnego po wyroku ETPC stwierdzającym naruszenie art. 6 ust. 1 Konwencji, Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie pozytywnie zaopiniować inicjatywę wprowadzenia postawy do wznowienia postępowania cywilnego w brzmieniu zaproponowanym przez art. 1 pkt 2 ustawy o zmianie k.p.c., dopuszczającym możliwość żądania wznowienia postępowania, gdy taka potrzeba będzie wynikać z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na mocy umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską, a więc m.in. po wyroku ETPC.

Projektowana regulacja art. 401² Kodeksu postępowania cywilnego realizuje także postulaty zawarte w postanowieniu sygnalizacyjnym Trybunału Konstytucyjnego z dnia 7 sierpnia 2009 r., sygn. Ts 220/07/S. W powyższym postanowieniu Trybunał Konstytucyjny zasygnalizował Sejmowi oraz Ministrowi Sprawiedliwości, dla zapewnienia spójności systemu prawnego Rzeczypospolitej Polskiej, między innymi potrzebę podjęcia inicjatywy ustawodawczej w celu sprecyzowania trybu rozpoznawania skarg o wznowienie postępowania, o których mowa w art. 401¹ k.p.c. Trybunał Konstytucyjny wskazał na istnienie niespójności w systemie prawa, dotyczących ustawowej konkretyzacji prawa do wznowienia postępowania, o którym mowa w art. 190 ust. 4 Konstytucji RP. Odnosząc się do stanu prawnego w zakresie dopuszczalności wznowienia postępowania cywilnego w powołanym postanowieniu sygnalizacyjnym Trybunał Konstytucyjny stwierdził, iż „z konstytucyjnego punktu widzenia wątpliwości budzi też art. 401 pkt 2 k.p.c. w zakresie, w jakim nie przewiduje wznowienia postępowania na skutek stwierdzenia przez Europejski Trybunał Praw Człowieka naruszenia przez sąd Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności [....]. Ustawowe uregulowanie wznowienia w powyższej sytuacji jest konieczne ze względu na dyspozycję wynikającą z art. 9 Konstytucji”.

Dodanie art. 401² k.p.c., wprowadzającego w sposób jasny i niebudzący wątpliwości podstawę wznowienia postępowania cywilnego po wyroku ETPC, czyni zadość także postanowieniom zawartym w Zaleceniu Komitetu Ministrów Rady Europy Rec(2000)2 dla

⁷ Uchwała Sądu Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z dnia 30 listopada 2010 r., sygn. III CZP 16/10, publ. OSNC 2011, nr 4, poz. 38.

państw członkowskich w sprawie ponownego rozpatrywania lub wznowiania pewnych spraw na poziomie krajowym na skutek wyroku Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (dalej także: Zalecenie)⁸. W preambule Zalecenia wskazano, że w pewnych okolicznościach zobowiązanie Państw – Stron Konwencji może wymagać przyjęcia środków (przykładowo innych niż słuszne zadośćuczynienie, o którym mowa w art. 41 Konwencji), które zagwarantują, iż „pokrzywdzona strona zostanie przywrócona, jak tylko to jest możliwe, do tego samego stanu w jakim się znajdowała przed naruszeniem Konwencji (*restitutio in integrum*)”. W punkcie II Zalecenia zachęca się Państwa – Strony Konwencji w szczególności do „zbadania swoich krajowych systemów prawnych w celu zapewnienia, iż istnieją odpowiednie możliwości ponownego rozpatrzenia sprawy, łącznie ze wznowieniem postępowania, w przypadkach, w których Trybunał stwierdził naruszenie Konwencji, w szczególności, gdy: pokrzywdzona strona w dalszym ciągu odczuwa bardzo poważne negatywne konsekwencje, wynikające z rezultatu spornej decyzji krajowej, które nie zostały wystarczająco naprawione poprzez słuszne zadośćuczynienie i nie mogą zostać skorygowane, za wyjątkiem ponownego rozpatrzenia lub wznowienia”⁹.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie w tym miejscu wskazać, że problematyka dopuszczalności wznowienia postępowania była także przedmiotem rozważań Europejskiego Trybunału Praw Człowieka. W sprawie *Brumarescu przeciwko Rumunii*, odnosząc się do kwestii dopuszczalności ponownego rozpoznania sprawy w związku z naruszeniem prawa do sądu zagwarantowanego w art. 6 Konwencji ETPC orzekł, że jednym z podstawowych elementów państwa prawa jest zasada pewności prawa, która wymaga, między innymi, że jeżeli sąd wydał ostateczne orzeczenie w sprawie, jego orzeczenie nie powinno być podważane¹⁰. Teza ta rozstała następnie uzupełniona m.in. w wyroku w sprawie *Ryabykh przeciwko Rosji*, w którym ETPC wskazał, że kompetencja sądów w zakresie ponownego rozstrzygania spraw powinna być wykonywana w celu skorygowania błędów prawnych i błędów wymiaru sprawiedliwości, a każde odstępstwo od zasady powagi rzeczy

⁸ Zalecenie Komitetu Ministrów Rady Europy Rec(2000)2 przyjęte przez Komitet Ministrów w dniu 19 stycznia 2000r., na 694. sesji Komitetu Zastępców Ministrów, publ.

www.bip.ms.gov.pl/Data/Files/.../zalecenie_kmre_rec_2000_2_pl.doc.

⁹ Zob. także A. Paprocka, *Głosa do uchwały Sądu Najwyższego z dnia 30 listopada 2010r., III CZP 16/10*, Państwo i Prawo nr 7-8/2011, str. 153 i nast. Autorka wskazuje, że „Obowiązkiem państwa na gruncie każdego wyroku, stwierdzającego naruszenie Konwencji jest nie tylko wypłata zasądzzonego zadośćuczynienia, ale także doprowadzenie do zaprzestania naruszenia i usunięcie jego skutków. Najpełniejszym sposobem wykonania orzeczenia w wymiarze indywidualnym (w odniesieniu do konkretnej sprawy skarżącego jest więc restytucja sprzed naruszenia, co w przypadku pogwałcenia prawa do sądu najczęściej realizuje się w możliwości wznowienia postępowania.”

¹⁰ Wyrok ETPC z dnia 24 stycznia 2001 r. w sprawie *Brumarescu przeciwko Rumunii*, skarga nr 28342/95, publ. baza orzeczeń HUDOC, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc/>.

osądzonej jest uzasadnione tylko wtedy, gdy konieczne jest ze względu na okoliczności o istotnym i przekonującym charakterze¹¹. Odnosząc się do kwestii wznowienia krajowego postępowania w wyroku w sprawie *San Leonard Band Club przeciwko Malcie* ETPC wskazał wprost, że jeżeli jego zdaniem sprawa wniesiona przez skarżącego została rozstrzygnięta przez sąd, który nie był niezależny i bezstronny w rozumieniu 6 § 1 Konwencji, w zasadzie najbardziej odpowiednią formą pomocy będzie zapewnienie skarżącemu możliwości ponownego rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd w odpowiednim czasie¹².

Zagadnienie dopuszczalności ponownego rozpoznania sprawy lub wznowienia postępowania cywilnego w postępowaniu przed sądem krajowym, w związku z wyrokiem ETPC stwierdzającym naruszenie Konwencji, nie zostało uregulowane w sposób jednolity w ustawodawstwach Państw – Stron Konwencji, ze względu na swobodę decydowania w tym zakresie Państw- Stron Konwencji. W tym miejscu należy wskazać, że szczególna regulacja prawna w zakresie dopuszczalności wznowienia postępowania cywilnego w następstwie orzeczenia ETPC stwierdzającego naruszenie Konwencji zawarta jest w przepisach niemieckiej procedury cywilnej. Zgodnie z § 580 (8) *Zivilprozessordnung* (ZPO), wznowienie postępowania cywilnego jest możliwe, gdy „Europejski Trybunał Praw Człowieka stwierdził naruszenie Europejskiej Konwencji albo naruszenie jej protokołów, a wyrok opierał się na tym naruszeniu”. Wyrok ETPC stwierdzający naruszenie Konwencji stanowi podstawę do wznowienia postępowania cywilnego także w ustawodawstwach Norwegii, Szwajcarii, Słowacji, Turcji oraz Malty¹³. Odnosząc się do projektowanego wprowadzenia możliwości wznowienia postępowania cywilnego w polskim ustawodawstwie, także w świetle powołanych powyżej danych, Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie podkreślić znaczenie proponowanej regulacji dla wzmocnienia prokonwencyjnej legislacji w systemie Państw - Stron Konwencji.

Dodanie do Kodeksu postępowania cywilnego art. 401², wprowadzającego możliwość wznowienia postępowania cywilnego po wyroku ETPC stwierdzającym naruszenie Konwencji jest – zdaniem Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka – uzasadnione także w

¹¹ Wyrok ETPC z dnia 23 lipca 2003 r. w sprawie *Ryabikh przeciwko Rosji*, skarga nr 52854/99, publ. baza orzeczeń HUDOC, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc/>. Teza powyższego wyroku została przez ETPC powtórzona, przykładowo w sprawie *Pravednaya przeciwko Rosji*, skarga nr 69529/01), *Prisyazhnikova i Dolgopolov przeciwko Rosji*, skarga nr 24247/04, publ. baza orzeczeń HUDOC, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc/>.

¹² Wyrok ETPC z dnia 29 lipca 2004 r. w sprawie *San Leonard Band Club przeciwko Malcie*, skarga nr 77562/01, publ. baza orzeczeń HUDOC, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc/>.

¹³ A. Bodnar, R. Uitz, *Efficient enforcement of judgments of the European in Poland and in Hungary. A road towards better institutions and better law*. Warszawa – Budapeszt 2011, str. 85, niepubl.

światle skali i liczby rozstrzygnięć ETPC, dotyczących naruszenia przez Polskę Konwencji, w szczególności prawa do rzetelnego procesu gwarantowanego na mocy art. 6 Konwencji. Stosunek liczby naruszeń art. 6 Konwencji do naruszeń pozostałych praw gwarantowanych Konwencją jest znaczący. W latach 1993–2010 r., ETPC wydał 761 wyroków stwierdzając naruszenie przez Polskę praw zagwarantowanych Konwencją, z czego w aż 477 sprawach orzekano o naruszeniu przez Polskę art. 6 Konwencji¹⁴. W 78 spośród wszystkich 477 spraw, w których stwierdzono naruszenie art. 6 Konwencji, ETPC orzekł o naruszeniu przez Polskę innych aspektów prawa do rzetelnego procesu¹⁵.

Tabela 1. Zestawienie statystyczne dotyczące wyroków ETPC stwierdzających naruszenie przez Polskę art. 6 Konwencji w latach 1993-2010. Powołane dane dotyczą naruszenia przez Polskę art. 6 Konwencji we wszystkich rodzajach spraw i postępowań. Źródło: informacja statystyczna ETPC, <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Reports+and+Statistics/Statistics/Statistical+information+by+year/>

Liczba wyroków wydanych w sprawach polskich w latach 1993 – 2010	Liczba wyroków stwierdzających naruszenie przynajmniej jednego z postanowień Konwencji w sprawach polskich	Liczba wyroków stwierdzających naruszenie art. 6 Konwencji w sprawach polskich w tym:	Inne niż przewlekłość naruszenia prawa do rzetelnego procesu	Przewlekłość postępowania	Niewykonywanie wyroków
874	761	477	78	397	2

Z przedstawionych danych, zdaniem Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka wynika, iż biorąc pod uwagę skalę naruszeń prawa do rzetelnego postępowania sądowego stwierdzonych w wyrokach ETPC w pełni uzasadnione jest – w świetle gwarancji zapewnionych przez art. 45 oraz art. 77 ust. 2 Konstytucji RP – wprowadzenie do polskiej procedury cywilnej, jako jedynej ustawy procesowej nieprzewidującej takiej możliwości, mechanizmu wyjątkowego wzruszania prawomocnych rozstrzygnięć, służącego realizacji konstytucyjnego prawa do sądu w następstwie wyroku ETPC stwierdzającego naruszenie art. 6 Konwencji. Brak takiej możliwości może powodować powtórne naruszenie prawa do rzetelnego postępowania sądowego, a więc konsekwentnie także powtórne naruszenie postanowień Konwencji i wiążących Rzeczpospolitą Polską zobowiązań międzynarodowych.

Dodatkowo, Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie zauważyć, że brak

¹⁴ Dane za: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/2B783BFF-39C9-455C-B7C7-F821056BF32A/0/Tableau_de_violations_19592010_ENG.pdf.

¹⁵ *Ibidem*.

ustanowienia ustawowej procedury wznowienia postępowania w następstwie wydania przez ETPC wyroku stwierdzającego naruszenie Konwencji może skutkować wzrostem liczby powództw odszkodowawczych, kierowanych przez osoby występujące w charakterze skarżących przed ETPC, przeciwko Skarbowi Państwa. W szczególności, w takim wypadku osoby pozbawione możliwości ponownego rozpoznania ich sprawy przez sąd mogą być zainteresowane wyłącznie otrzymaniem odszkodowania, rekompensującego im wyłącznie finansowy aspekt uszczerbku związanego z naruszeniem przez Polskę ich uprawnień zagwarantowanych w Konwencji. Powyższe może powodować zaangażowanie środków budżetu państwa w postępowania odszkodowawcze, którego niepewny wynik może wpływać także na finansowe obciążenia po stronie Skarbu Państwa, związane z wypłatami odszkodowań w razie uwzględnienia powództwa.

Postanowienia art. 1 pkt 2 ustawy o zmianie k.p.c. nawiązują do brzmienia art. 540 § 3 ustawy z dnia 6 czerwca 1997 r. – Kodeks postępowania karnego (Dz. U. 1997, nr 89, poz. 555 ze zm.) oraz brzmienia art. 272 § 3 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. 2002, nr 153 poz. 1270 ze zm.), przewidującymi możliwość wznowienia postępowania „*gdy potrzeba taka wynika z rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na podstawie umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską*”. Kodeks postępowania cywilnego pozostaje obecnie jedyną ustawą procesową, która nie przewiduje możliwości wznowienia postępowania sądowego po wydaniu rozstrzygnięcia przez upoważniony organ międzynarodowy. Projektowana zmiana, wprowadzająca art. 401² k.p.c., pozwoli na ujednoczenie stanu prawnego w zakresie dopuszczalności wznowienia postępowania sądowego w okolicznościach wskazanych w powołanych przepisach, zrównując uprawnienia do żądania wznowienia postępowania przysługujące uczestnikom postępowań karnych, sądownoadministracyjnych oraz cywilnych.

Ustawa o zmianie k.p.c. przewiduje w art. 1 pkt 1 zmianę regulacji zawartej w art. 399 § 2 Kodeksu postępowania cywilnego przez wprowadzenie możliwości wznowienia postępowania, w okolicznościach wskazanych w art. 401¹ oraz dodanym art. 401² k.p.c., także w razie zakończenia postępowania postanowieniem.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pozytywnie ocenia także proponowaną zmianę art. 399 § 2 k.p.c., wpływającą na poszerzenie dostępności i możliwości wznowienia postępowania cywilnego w następstwie rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na podstawie umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą

Polską. Ograniczenie dopuszczalności żądania wznowienia postępowania cywilnego do przypadków zakończenia postępowania wyłącznie wyrokiem zostało uznane za Trybunał Konstytucyjny za niezgodne z Konstytucją RP¹⁶. Uzasadnieniem dla pozytywnej oceny proponowanej zmiany jest zdaniem Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka okoliczność, że w wielu przypadkach, będących przedmiotem rozstrzygnięć ETPC w sprawach dotyczących naruszenia przez Polskę postanowień art. 6 Konwencji, sprawy rozstrzygane przez polskie sądy zostały zakończone wyłącznie postanowieniami o charakterze formalnym. Takie sprawy dotyczyły w szczególności kosztów sądowych¹⁷ oraz zastępstwa procesowego z urzędu w postępowaniu kasacyjnym¹⁸.

Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie w tym miejscu zauważyć, iż przedmiotem licznych rozstrzygnięć ETPC stwierdzających naruszenie art. 6 Konwencji były także sprawy zakończone w postępowaniu przed sądem krajowym wydaniem zarządzenia¹⁹. Sprawy te dotyczyły w dużej mierze kwestii odmowy zwolnienia od kosztów sądowych. Na kanwie tych rozstrzygnięć ETPC wielokrotnie zauważał, że powodem naruszenia art. 6 Konwencji było niezapewnienie odpowiedniej równowagi między z jednej strony, interesem Państwa w pobieraniu opłat sądowych związanych z rozpatrywaniem spraw, a z drugiej strony z interesem skarżącego w dochodzeniu spraw przed sądem, skutkujące nieproporcjonalnym ograniczeniem skarżącemu dostępu do sądu²⁰.

Ustawa o zmianie k.p.c. przewiduje w art. 2 wejście w życie tej ustawy w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia. Zdaniem Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka celowym byłoby także szczegółowe uregulowanie przepisów przejściowych dotyczących możliwości wznowienia postępowania cywilnego w następstwie rozstrzygnięcia organu międzynarodowego

¹⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z dnia 27 października 2004 r., sygn. 1/04, publ. Dz. U. 2004, nr 237, poz. 2384.

¹⁷ W szczególności: Wyrok ETPC z dnia 26 lipca 2005 r., *Kniat przeciwko Polsce*, skarga nr 71731/01, Wyrok ETPC z 26 lipca 2005 r., *Podbielski i PPHU POLPURE przeciwko Polsce*, skarga nr 39199/98, Wyrok ETPC z dnia 10 maja 2007 r., *Kania przeciwko Polsce*, skarga nr 599444/00; wyroki opubl. baza orzeczeń HUDOC, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc/>.

¹⁸ W szczególności: Wyrok ETPC z 27 czerwca 2006 r. w sprawie *Tabor przeciwko Polsce*, skarga nr 12825/02, Wyrok ETPC z dnia 13 marca 2007, *Laskowska przeciwko Polsce*, skarga nr 77765/01; wyroki opubl. baza orzeczeń HUDOC, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc/>.

¹⁹ W szczególności: Wyrok ETPC z dnia 19 czerwca 2001 r., *Kreuz przeciwko Polsce*, skarga nr 2849/95, Wyrok ETPC z dnia 26 lipca 2005 r., *Jedamski i Jedamska przeciwko Polsce*, skarga nr 73547/01, Wyrok ETPC z dnia 23 stycznia 2007 r., *Kozłowski przeciwko Polsce*, skarga nr 23779/02, Wyrok ETPC z dnia 20 stycznia 2009 r., *Palewski przeciwko Polsce*, skarga nr 32971/03; wyroki opubl. baza orzeczeń HUDOC, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc/>.

²⁰ W szczególności: Wyrok ETPC z dnia 26 lipca 2005 r., *Jedamski i Jedamska przeciwko Polsce*, skarga nr 73547/01 oraz Wyrok ETPC z dnia 20 stycznia 2009 r., *Palewski przeciwko Polsce*, skarga nr 32971/03; wyroki opubl. baza orzeczeń HUDOC, <http://www.echr.coe.int/echr/en/hudoc/>.

działającego na umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską.

Do czasu wejścia w życie projektowanej ustawy o zmianie k.p.c., w świetle powołanej uchwały Sądy Najwyższego w składzie siedmiu sędziów z 30 listopada 2010 r., wykluczona jest możliwość wznowienia postępowania cywilnego w następstwie wyroku ETPC stwierdzającego naruszenie przez Polskę art. 6 Konwencji. W tym miejscu Helsińska Fundacja Praw Człowieka pragnie wskazać, że w samym tylko 2010 r., wyroki ETPC w we wszystkich sprawach dotyczących naruszenia art. 6 Konwencji stanowiły aż 56% wyroków wydanych w sprawach polskich w tym roku²¹. Wśród 59 wyroków stwierdzających naruszenie przez Polskę art. 6 Konwencji, 20 wyroków odnosiło się do naruszenia, innego niż przewlekłość postępowania, prawa do rzetelnego procesu zagwarantowanego na mocy tego artykułu.²²

Tabela 2. Zestawienie statystyczne dotyczące wyroków ETPC stwierdzających naruszenie przez Polskę art. 6 Konwencji w 2010 roku. Powołane dane dotyczą naruszenia przez Polskę art. 6 Konwencji we wszystkich rodzajach spraw i postępowań. Źródło: informacja statystyczna ETPC, <http://www.echr.coe.int/ECHR/EN/Header/Reports+and+Statistics/Statistics/Statistical+information+by+year/>

Liczba wyroków wydanych w sprawach polskich w 2010 roku	Liczba wyroków stwierdzających naruszenie przynajmniej jednego z postanowień Konwencji w sprawach polskich	Liczba wyroków stwierdzających naruszenie art. 6 Konwencji w sprawach polskich w tym:	Inne niż przewlekłość naruszenia prawa do rzetelnego procesu	Przewlekłość postępowania	Niewykonywanie wyroków
107	87	59	20	37	2

Uzasadnionym w opinii Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka byłoby wprowadzenie w tym miejscu ustawy o zmianie k.p.c. regulacji wprowadzających termin wystąpienia ze skargą o wznowienie postępowania po wejściu w życie ustawy o zmianie k.p.c. oraz określenia daty granicznej, od której możliwe będzie zastosowanie przepisów ustawy o zmianie k.p.c. w odniesieniu do stanów faktycznych będących przedmiotem wyroku ETPC, jako rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na podstawie umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską i stwierdzającego naruszenie Konwencji.

²¹ Dane za: http://www.echr.coe.int/NR/rdonlyres/596C7B5C-3FFB-4874-85D8-F12E8F67C136/0/TABLEAU_VIOLATIONS_2010_EN.pdf.

²² *Ibidem*.

Podsumowując, pragniemy wyrazić jednoznacznie pozytywną opinię dotyczącą projektowanej zmiany przepisów Kodeksu postępowania cywilnego w zakresie, w jakim zmiana ta umożliwić będzie wznowienie postępowania cywilnego w następstwie rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na podstawie umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską (art. 1 pkt 2 ustawy o zmianie k.p.c.). Wyrażamy także pełną aprobatę dla wprowadzenia możliwości wystąpienia ze skargą o wznowienie postępowania cywilnego w następstwie rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską także w przypadku, gdy postępowanie przed sądem krajowym zostało zakończone orzeczeniem zapadłym w formie postanowienia (art. 1 pkt 1 ustawy o zmianie k.p.c.)

Pragniemy jednak zwrócić się do Pana oraz uczestników prac nad projektem ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego z prośbą o rozważenie zmiany brzmienia art. 2 ustawy o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego w zakresie przepisów przejściowych regulujących możliwość wystąpienia ze skargą o wznowienia postępowania w następstwie rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na podstawie umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską. W ocenie Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka, określenie wcześniejszego momentu czasowego dla zastosowania projektowanych zmian wraz z precyzyjnym określeniem terminu na wystąpienie ze skargą o wznowienie postępowania cywilnego w następstwie rozstrzygnięcia organu międzynarodowego działającego na podstawie umowy międzynarodowej ratyfikowanej przez Rzeczpospolitą Polską uczyniłoby z instrumentu skargi o wznowienie postępowania cywilnego skuteczniejszy środek dochodzenia naruszonych wolności lub praw, w tym w szczególności zagwarantowanego w art. 45 Konstytucji RP oraz art. 6 Konwencji prawa do sądu.

W imieniu Helsińskiej Fundacji Praw Człowieka,

dr Adam Bodnar
Wiceprezes Zarządu